

Bucureștii, centrul frământărilor politice pentru adoptarea Constituției din martie 1923

Încheierea procesului de înfăptuire a unității politice a statului național prin actul istoric de la 1 decembrie 1918 a ridicat cu necesitate problema reorganizării și consolidării lui, a fixării unui nou cadru constituțional. Dotarea țării cu o nouă lege fundamentală în primii ani postbelici a constituit o problemă greu de rezolvat atât pentru monarhie cât și pentru guvernele din această perioadă, datorită instabilității lor precum și unor multiple sarcini interne și externe, din care cauză a suferit mereu amănare.

Venirea liberalilor la putere în ianuarie 1922, marca începutul unei perioade de refacere economică și politică a statului care impunea urgentarea adoptării Constituției. Dar modul abuziv în care guvernul național-liberal, o dată ajuns la putere, încerca să impună adoptarea proiectului său de Constituție, prin încălcarea normelor constituționale, a stîrnit o aprigă luptă politică atât în Parlament cât și în afara lui. După un an și mai bine de frământări politice și confruntări de ordin teoretic duse în jurul acestei probleme, între partidul de guvernămînt și celelalte partide burgheze din opoziție, proiectul de Constituție a fost depus în după-amiaza zilei de 5 martie 1923 pe birourile Corpurilor Legiuitoare iar după trei zile aveau să înceapă discuțiile publice.

Dezbaterea proiectului în Parlamentul țării va prilejui populației bucureștene și întregii țări să asiste la un adevărat spectacol al luptelor politice dintre partidele burgheze care vor atinge în acest timp momentul culminant.

Intrucît guvernul era incredințat că partidele din opoziție și în special Partidul Național și cel Țărănesc îi vor face obstrucție pentru a sabota lucrările Parlamentului, a hotărît supravegherea cu atenție a acțiunilor opoziției și aplicarea cu rigurozitate a regulamentului de funcționare, în sensul că deputații din opoziție, care încercau să împiedice discuțiile, să fie judecați de comisia disciplinară în aceeași zi și eliminați de la lucrările Parlamentului¹.

Pentru a se preveni unele tulburări, din ordinul guvernului, generalul Nicolescu — prefectul poliției Capitalei — și generalul Davidoglu — comandantul diviziei a IV-a au hotărît plasarea de unități de jandarmi în diferite puncte din apropierea Parlamentului iar restul trupelor au rămas consemnate în cazărmi. Totodată s-a avut grijă din timp ca permisele de

¹ Adevărul, XXXVI, 1923, nr. 11974, din 6 martie, p. 6, col. 1-2.

intrare în sala Adunării Deputaților să fie puse numai la dispoziția cluburilor liberale din Capitală².

Persoanele care au obținut permisiunea de a participa au fost percheziționate pentru a nu purta arme. În urma acestor măsuri, într-o atmosferă deosebit de încărcată, avea să se deschidă în după-amiaza zilei de 9 martie 1923, în Parlamentul țării ședința dezbaterilor generale asupra proiectului de Constituție. La această ședință au luat parte reprezentanții tuturor partidelor din opoziție precum și numeroase personalități politice. Parlamentarii Partidului Național și Țărănesc, după ce s-au întâlnit la un dejun, la restaurantul „Europa”, au plecat în corpore la Senat și Cameră³. Din însemnările prof. N. Iorga aflăm că amicii Dr. N. Lupu au fost împiedicați să se îndrepte spre Parlament iar el însuși a „fost bruscat”. În schimb, a putut să ia parte la dezbaterile din Dealul Mitropoliei⁴ tot coconetul bucureștean⁵.

Ședința Camerei a fost deschisă de președintele acesteia M. Orleanu în prezența a 345 deputați. După câteva interpelări a urmat atît la Cameră cît și la Senat prezentarea declarațiilor opoziției împotriva Constituției. Prima declarație făcută în numele „Opoziției unite” reprezentată de Partidul Național și Țărănesc, a fost citită în Adunarea Deputaților de Iuliu Maniu. Prin această declarație Partidul Național și Țărănesc și-au reinnoit hotărîrea de a nu recunoaște legalitatea Parlamentului și nici dreptul acestuia de a legifera și „cu atît mai puțin de a da țării” o Constituție. Partidele aliate au făcut un apel către Coroană care era „chemată să colaboreze cu națiunea la alcătuirea Constituțiunii”⁶. În continuarea lucrărilor ședinței, în numele provinciilor eliberate au luat cuvîntul deputații Pan Halippa și M. Popovici care au declarat că nu recunosc Adunările naționale alese în condițiile unui guvern de partid care a încălcat normele constituționale și a nesocotit principiul suveranității naționale⁷. Aceste declarații au fost primite cu puternice aclamații de către membrii opoziției și cu deosebită rezervă de către majoritate. Ele au fost întîmpinate totodată cu multă simpatie de către opinia publică, care le-a apreciat ca „impunătoare prin tăria argumentelor și sinceritatea protestelor”⁸.

După citirea acestor declarații, în momentul în care I. I. C. Brătianu, în numele guvernului, a încercat să ia cuvîntul, s-au produs manifestări furtivoase. Pe cînd majoritatea parlamentarilor l-a întîmpinat cu prelungi aplauze și cu ovaii, opoziția l-a combătut în mod vehement strîgîndu-i: „Jos tiranul”, „Jos dictatorul”, „Jos absolutismul”⁹. S-a produs „o larmă imprescriptibilă, vociferări, insulte, fluerături”¹⁰. Deputații se apostrofază reciproc¹¹. În fruntea celor care vociferau¹¹ din opoziție se

² *Ibidem*, nr. 11978 din 10 martie, p. 4, col. 7.

³ *Adevărul*, XXXVI, 1923, nr. 11978 din 10 martie, p. 4, col. 7.

⁴ N. Iorga, *Memorii*, vol. IV, Ed. Nat. S. Ciocnei, I.a., p. 63.

⁵ *Dezb. Ad. Naț. Const. a Dep. șed. din 9 mart. 1923*, pp. 1042-1043.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Adevărul*, XXXVI, 1923, nr. 11979, din 11 martie, p.1, col. 3.

⁸ *Lupta*, II, 1923, nr. 376 din 10 martie, p. 1, col. 1-4.

⁹ N. Bănescu, *I. I. C. Brătianu, 1864-1927*, Ed. Ramuri, Craiova, 1931, p. 191.

¹⁰ *Dezb. Ad. Naț. Const. Ad. Dep.*, șed. din 9 martie, p. 1048.

¹¹ *Îndreptarea*, VI, 1923, nr. 57, din 10 martie, p. 1, col. 3.

afla Dr. N. Lupu, Gr. Filipescu arunca serpentine în sală iar cei mai mulți șuierau îngrozitor cu mici sirene. Manifestările opoziției sfințesc cu un asalt asupra tribunei. Când tumultul a ajuns la paroxism, președintele M. Orleanu a suspendat ședința. La redeschidere, I. I. C. Brătianu dominând vacarmul, a reușit să pronunțe câteva fraze declarând că guvernul este hotărât să înfăptuiască această operă istorică. Din nou aplauze, fluierături, huiduieli, serpentine¹². Primul ministru, după cum relatează din nou N. Iorga „împiedicat de a vorbi prin neconținute huiduieli și printr-un potop de vorbe murdare”¹³, s-a văzut nevoit să depună declarația pe birou. După o astfel de manifestare ostilă față de primul ministru, a urmat expunerea raportului și a proiectului de Constituție de către N. Chirculescu care de asemenea a fost întimpinat de majoritatea parlamentară cu vii aplauze în timp ce opoziția unită vociferă continuu. După încheierea expunerii raportului s-a trecut la dezbateri fiindu-se cuvântul deputatului I. C. Grădișteanu pe care opoziția l-a împiedicat să vorbească prin întrerupere, fluierături și prin intonarea neîntreruptă a imnului „Deșteaptă-te române”¹⁴.

În fața acestei atmosfere provocată de opoziția unită, președintele a suspendat ședința și a trimis în fața Comisiei disciplinare pe următorii deputați: N. Georgescu-Tulcea, Gr. Filipescu, Gr. Măcărescu, preotul V. Manu, Dr. N. Lupu, I. Mihalache, Nicolae Ion și Ed. Mirto care au fost excluși timp de zece zile pentru că au tulburat și împiedicat lucrările Adunării¹⁵.

Pentru a zădărnici rezistența opoziției și pentru a da totodată dovadă de forță, guvernul a trecut de îndată la ofensivă, aplicând în mod abuziv regulamentul de funcționare a Adunării Deputaților.

Modul în care guvernul liberal încerca să impună cu forța Constituția a dovedit o situație fără precedent în viața politică a României. Analele parlamentare înregistrează, poate pentru prima dată, o ședință de felul aceleia din 9 martie la Cameră prin conflictul produs de trecerea la discutarea proiectului de Constituție. Oamenii politici, presa timpului au atras atenția prin comentariile făcute asupra acestui eveniment. Ziarul „Lupta” apărut în ediție specială a doua zi, scria cu litere mari despre „ședința istorică” din 9 martie „în care guvernul a fost huiduit și fluierat la Cameră”¹⁶. Se arată că încercarea de a reda cât mai fidel cele întâmplate în Adunarea deputaților nu ar fi posibil pentru că „imaginația cea mai fecundă nu își poate închipui scenele petrecute ieri, precum pana cea mai exactă n-ar putea reda niciodată cuvintele rostite și atmosfera în care a fost adusă în discuție publică Constituția României Mari. A exprima prin cuvinte: ca scandal sau vacarm în ședința de ieri, ar fi să spunem prea puțin”¹⁷.

Evenimentele petrecute în ședința din 9 martie¹⁸ au constituit însă numai începutul unor acțiuni care vor continua să crească în intensitate. În

¹² Dezb. Ad. Naț. Const. Ad. Dep. Șed. din 9 martie 1923, p. 1046.

¹³ N. Iorga, *Memorii*, vol. IV, Ed. Națională, S. Ciornei, f.a. p. 63.

¹⁴ Dezb. Ad. Naț. Const. Ad. Dep., Șed. din 9 martie 1923, p. 1086; vezi și *Lupta*, II, 1923, nr. 370, din 10 martie, p. 1, col. 1-6.

¹⁵ *Ibidem*, p. 1086.

¹⁶ *Lupta*, II, 1923, nr. 370, din 10 martie, p. 1, col. 1-1-6.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Aurora*, III, 1923, nr. 416 din 12 martie, p. 4, col. 1-1-4.

zilele următoare luptele dintre guvern și opoziția unită vor lua un caracter cit se poate de contradictoriu.

În cea de a doua ședință a Camerei, tulburările au continuat, culminând la un moment dat cu un mare scandal care s-a soldat cu bătăi, mai ales între țărăniști și majoritari. Acest conflict a fost provocat de chestorul Manolescu-Strunga care instalase într-o loje un aparat cinematografic, al cărui obiectiv fusese îndreptat spre băncile opoziției, în timp ce vorbea un reprezentant al guvernului.

Scopul realizării acestui film era acela de a discredita opoziția, prin aducerea la cunoștință țării și a străinătății, comportarea ei în Cameră. La rindul ei opoziția a considerat acest film ca fiind „cel mai sublim document pentru viitor” care să mărturisească modul cum s-a făcut constituția.

Scandalul din Cameră a dat însă prilej guvernului să excludă încă zece deputați ai opoziției pe timp de 20—25 zile¹⁹ interval în care Constituția urma să fie votată. Luarea acestor măsuri, dovedește interesul urmărit de guvernanți de a reduce treptat sau chiar de a anula acțiunea opoziției până în momentul adoptării proiectului de Constituție. Fără a se ține seama de protestele deputaților din opoziție ca I. Agârbiceanu, I. Lupaș, Em. Hațieganu, M. Popovici, liberalii au continuat sistematic excluderea aproape zilnică a acestora. Măsurile luate arată că guvernul cit și opoziția căutau să găsească și să folosească mijloace variate pentru a-și crea în mod reciproc greutăți în această luptă care devenise deosebit de îndârjită.

Deputații opoziției care n-au mai putut participa la lucrările Parlamentului au trecut la organizarea de întruniri atât în Capitală cit și în provincie pentru a mobiliza masele la luptă în vederea răsturnării guvernului. După primele excluderi, partidele opoziției unite au ținut în ziua de 11 martie o întrunire în sala „Ovidiu” din Capitală unde reprezentanți ca I. Mihalache, Aurel Dobrescu, Pan Halippa, V. V. Haneș, Dr. N. Lupu, Gr. Iunian, generalul D. Cocea au dat lămuriri participanților asupra tacticii lor de luptă.

Ca urmare a excluderii unui număr tot mai mare de deputați pe timp de 20 și chiar 30 de zile și a împiedicării acțiunilor obstructioniste, Opoziția unită a hotărât convocarea unei mari întruniri de protest pentru ziua de duminică 18 martie în sala „Dacia” din Capitală. Îndată după anunțarea acestei adunări guvernul a și trecut la luarea unor măsuri menite să împiedice manifestările și participarea populației din provincie²⁰. De aceea Bucureștii, pe o rază de 15 km, a fost înconjurat de jandarmi²¹.

Cu toate măsurile luate de guvern, adunarea nu a putut fi împiedicată. În dimineața zilei de 18 martie în sala „Dacia”, Piața de Flori și în străzile apropiate s-a desfășurat marea manifestație a Opoziției Unite la care au participat peste 30 000 de cetățeni²². În rindurile participanților²³

¹⁹ Dez. Ad. Naț. Const. Ad. Dep., Șed. din 10 martie, p. 1133.

²⁰ Adun. Ad. XXXVIII, 1923, nr. 11806, din 10 martie, p. 4, col. 3.

²¹ Dez. Ad. Naț. Const. a Dep. Șed. din 18 martie 1923, p. 1141.

²² Patria, V, 1923, nr. 59, din 20 martie, p. 1, col. 1—8.

²³ Ibidem.

se aflau țărani care veniseră pe jos de la o distanță de 40 km precum și lucrători comuniști de prin fabrici²⁴ cum li dădea ziarul „Viitorul” cărora li s-au alăturat funcționarii comerciali și agenți electorali.

Participarea muncitorimii Capitalei în număr mare la întrunirile opoziției era expresia dorinței lor de a lupta „împotriva regimului de asuprire și teroare”²⁵. Această mulțime a putut ajunge la întrunire cu mare greutate printre baionetele soldaților deoarece împrejurimile sălii „Dacia” au fost încercuite cu mai multe cordoane alcătuite din efectivul a trei divizii²⁶.

Adunarea a fost deschisă de St. Cicio Pop în calitate de președinte, după care au vorbit fruntași ai Opoziției Unite ca : Pan Halippa, I. Mihalache, Dr. Toma Ionescu, I. Maniu, Dr. N. Lupu precum și Butnărescu în numele bucovinenilor, protestând împotriva guvernului care încerca să impună ilegal Constituția.

Dr. N. Lupu a informat publicul despre numeroasele demersuri făcute pe lângă rege pentru a-l determina să țină seama de voința poporului. Pe un ton energetic atacând guvernul și persoanele influente la palat, arată că în aceste condiții noua Constituție trebuie făcută de adevărați reprezentanți ai poporului așa încât aceasta „să miroasă a brazdă proaspătă, a fin cosit, a grâu verde, iar nu a parfum de alcovuri de camarilă”²⁷.

Opoziția îndreptându-și atacul împotriva guvernului și camarilei, ținea mai ales pe ministrul Curții N. Mișu și pe B. Știrbei care erau considerați „principali vinovați” de faptul că regele menținea încă la guvern pe I. I. C. Brătianu, așa cum de altfel remarca și trimisul Germaniei la București²⁸. Dr. N. Lupu în încheierea cuvântării atrăgea atenția că opoziția va încerca toate căile de luptă și „dacă nu se va ține seama de voința poporului atunci vom face individual războiul de guerillas”²⁹.

Această declarație arată că opoziția nici în acest moment nu se gândea să facă apel la lupta organizată a maselor pentru că fruntașii acestor partide manifestau atitudini diferite. Astfel, Iuliu Maniu, prin cuvântarea ținută, a fost mai moderat în timp ce Dr. N. Lupu și I. Mihalache atacau deschis „pe rege”³⁰.

Întrunirea s-a încheiat cu adoptarea unei moțiuni prin care se protesta împotriva încercărilor brutale ale guvernului de a impune Constituția, de a înăbuși libera manifestare a voinței poporului ca și împotriva stării de asediu. În continuare declară că³¹ „protestează în fața tronului și a lumii civilizate că un Parlament ieșit din lovitura de stat și furt de urne... cutescă a uzurpa drepturile națiunii, încălcând... vechea Con-

²⁴ Viitorul, XIV, 1923, nr. 4597, din 20 martie, p. 5, col. 4—7.

²⁵ Acțiunea opoziției în Socialismul, XVII, 1923, nr. 28 din 22 martie, p. 1, col. 2.

²⁶ Adevărul, XXXI, 1923, nr. 11963, din 20 martie, p. 2.

²⁷ Universul, XLI, 1923, nr. 72, din 20 martie, p. 3, col. 4.

²⁸ Arh. Ist. Centr. Ministerul de externe german, Acte privind situația politică, Parlamentul și partizanele din România. Microfilm S.U.A. rola 120—3929, K. 114005—114007.

²⁹ Universul, XLI, 1923, nr. 72, din 20 martie, p. 3, col. 4.

³⁰ N. Iorga, Memorii, vol. IV, p. 72.

³¹ Patria, 1923, nr. 39, din 20 martie, p. 1, col. 1—6; Timpul, XXIII, 1923, nr. 16 din 21 martie, p. 3, col. 1—3.

stituție și hotărârile de la Alba-Iulia, și principiile unei democrații constituționale” impunând o Constituție pe care o respinge „aproape unanimitatea țării”. În consecință, cere înlocuirea guvernului cu un altul care să garanteze alegeri libere.

După intrunire, manifestații s-au îndreptat spre palatul regal, purtând placarde cu lozinci ca : „Jos guvernul”, „Vrem reprezentare proporțională”, „Jos Senatul cuib de reacționari”, „Asigurați traul studenților”, „Vrem răspunderea funcționarilor”, „Vrem ieftinirea traului” și pentru a dovedi că sînt partide monarchiste n-a lipsit nici lozınca „Trăiască regele constituțional”.

Manifestanții, în drum spre Palatul regal, au fost împinși de armată care era comandată de generalul Nicolescu, Davidoglu, și de primul procuror Racoviceanu, care i-a somat să se retragă. Au avut loc ciocniri, făcîndu-se uz de baionete²² pentru că manifestații au încercat să rupă cordoanele.

Un grup de cîteva sute de manifestații au reușit să se strecoare prin străzi lăturalnice și să ajungă în fața Palatului, arborînd pancarde pe care scria „Jos Constituția șobolanilor”. Aici Gr. Filipescu a ținut o cuvîntare²³. Intervenția armatei și a poliției a dus la împrăștierea manifestațiilor. Pe la ora 15 cu toată paza soldaților, circa 2000 de cetățeni s-au adunat în fața clubului Partidului Național de la al cărui balcon le-a vorbit I. Mihalache, Gr. Filipescu și Dr. N. Lupu. Cuvîntările lor au fost însă înăbușite de marșurile fanfarei batalionului de jandarmi și grăniceri²⁴, care primise ordin în acest sens de la guvern. Tracasările între manifestații și armată au durat pînă seara la ora 9. După retragerea manifestațiilor, la Clubul Partidului Național a avut loc o consfătuire a fruntașilor care au hotărît ca în ziua următoare parlamentarii să meargă în audiență la rege²⁵.

A doua zi, a avut loc o nouă intrunire a Opoziției Unite tot la „Dacia”. În cuvîntarea sa, I. Maniu referindu-se la adunarea precedentă, a apreciat-o ca „o manifestare pașnică, un strigăt de durere, un glas de deșteptare”²⁶ ea marcînd începutul luptei extraparlamentare împotriva Constituției. Gr. Filipescu pe un ton energic a atacat camarila regală, cerînd îndepărtarea ei, iar Dr. N. Lupu a salutat țărani din județul Muscel care au parcurs 80 km pe jos pentru a veni la București. La rîndul său, I. Mihalache a adus la cunoștință hotărîrea de a se face o demonstrație la Cameră, care a fost însă împiedicată de guvern cu sprijinul armatei. Cu toate acestea declară că nu se va renunța la luptă și în consecință face cunoscut că peste cinci zile va avea loc o nouă intrunire²⁷.

²² Îndreptarea, VI, 1923, nr. 64, din 20 martie, p. 3, col. 1—4.

²³ Patria, V, 1923, nr. 59 din 20 martie, p. 1, col. 1—6.

²⁴ Unirea, XXI, 1923, nr. 72, din 20 martie, p. 1, col. 7—8; Îndreptarea, VI, 1923, nr. 64 din 20 martie, p. 3, col. 1—1—4.

²⁵ Patria, V, 1923, nr. 59 din 20 martie, p. 1, col. 1—6; Adeverul XXXVI, 1923, nr. 11988 din 20 martie, p. 2.

²⁶ Patria, V, 1923, nr. 59 din 20 martie, p. 1, col. 1—1—6.

²⁷ Adeverul, XXXVI, 1923, nr. 11988 din 20 martie, p. 4, col. 4—6.

²⁸ Aurora, III, 1923, nr. 422, din 21 martie, p. 4, col. 1—3.

De la „Dacia” manifestanții au mers pe Calea Victoriei spre clubul Partidului Național la al cărui balcon fusese atârnată semnificativ o spinzurătoare cu trei șobolani morți reprezentând frații Brătianu și un cașcaval. Pentru a putea fi împiedicată manifestația, poliția a adus pompe de incendiu cu apă, stropind clubul ale cărui încăperi au fost inundate, iar fruntași ca I. Maniu, Al. Vaida și Dr. N. Lupu au stat în balcon în haine de ploaie.

Făcându-se un bilanț al întrunirilor, numai în Capitală, în decurs de 48 de ore au avut loc un număr de zece organizate de Opoziția Unită sau de către diferite organizații cetățenești nemulțumite ca: asociația femeilor, a proprietarilor, prociilor, ingineri petroliști și studenți³⁹.

Dar acțiunile întreprinse de opoziția unită în zilele de 18 și 19 martie, protestele sale și ale opiniei publice, au fost zadarnice, deoarece Proiectul de Constituție avea să fie luat în considerație trecându-se la discutarea lui pe articole. Opoziția prin organele sale de presă, „Aurora”, „Lupta”, „Patria”, „Epoca”, atacă tot mai violent monarhia și camarila regală. Considerind că vinovate de atitudinea regelui erau în primul rând persoanele din anturajul său, în seara de 22 martie, ora 10,30, un grup format din circa două sute de persoane au pătruns în curtea casei lui Barbu Știrbey, unde avea loc o serată, spărgându-i geamurile și strigând „Jos camarila”. Momentul culminant al luptei opoziției a avut loc două zile mai târziu — duminică 23 martie, în sala „Dacia” cu prilejul altei mari întruniri. Prin cuvântările din această zi, vorbitori ca I. Mihalache, I. Pelivan, Iuliu Maniu, G. Iulian, Sever Dan, Aurel Vlad, au criticat atitudinea regelui căruii îi cereau să nu promulge Constituția. Cel care a atacat mai fățiș pe Ferdinand a fost I. Mihalache care a arătat că lupta opoziției se îndrepta nu numai împotriva guvernului ci și a regelui și a măsurilor represive ale armatei. Considera că regele era „direct și personal solidar” cu liberalii pentru că nu se putea „să nu vadă amestecul armatei”⁴⁰. I. Mihalache ca exponent al Partidului Țărănesc care în această vreme milita pentru adâncirea democrației burghoze, pentru respectarea legilor țării a făcut în temeiul acestor principii un apel către rege pentru a nu semna Constituția pe care o considera a fi „opera unui guvern criminal” și îl avertizează că atunci când liberalii vor prăzni votarea Constituției să-și aducă aminte că „a mai fost un mare banchet al politicianilor și în 1906, după care a urmat țipătul de durere din 1907”⁴¹. Opoziția Unită va dovedi însă că s-a rezumat doar la declarații fără a trece la acțiuni energice iar protestele ei către rege au rămas fără vreo urmare, deoarece hotărîrea lui și a guvernului era de mult luată, în sensul de a face tot posibilul pentru a vota Constituția, mai ales că se convinsese între timp că opoziția dovedise a nu fi suficient de unită și hotărîtă în acțiunile ei.

După numeroase confruntări între partidele politice în zilele de 26 martie 1923, noua lege fundamentală obține consfințirea votului Parlamentului constituant, urmată de sancțiunea regelui. Astfel luptele politice

³⁹ Universul, XLI, 1923, nr. 73, din 21 martie, p. 1.

⁴⁰ Patria, V, 1923, nr. 67 din 29 martie, p. 1, col. 5—8

⁴¹ *Ibidem*.

duse în jurul problemei constituționale s-au încheiat prin victoria Partidului Național-Liberal care reprezenta forța preponderantă în viața economică și politică a statului și prin înfrângerea partidelor burgheze din opoziție.

Noua Constituție din 1923, impusă de național-liberali, cu toate că înscrisesse unele principii noi, a păstrat totuși anumite limite. Cele mai multe lacune se datorau caracterului general al definițiilor și imprecizunii principiilor constituționale. Ea n-a înscris în întregime nici una din prevederile Declarației de la Alba-Iulia iar cele incluse n-au fost formulate suficient de clar și precis. O altă lacună a noii Constituții constă în aceea că deși proclamă drepturile și libertățile cetățenilor, ele au avut mai mult un caracter formal deoarece nu cuprindeau garanțiile necesare respectării lor. Cu toate limitele și cu tot caracterul formal al unor prevederi, noua Constituție din 1923, în comparație cu cea din 1866 reprezintă un progres, înscriind și unele elemente noi impuse de ansamblul transformărilor economice, sociale și de înfăptuirea desăvârșirii unității politice. Acțiunile extraparlamentare, protestele „opozității unite” deși au avut un caracter pozitiv pentru că ele revendicau în numele maselor respectarea normelor constituționale de modificare a pactului fundamental care să asigure condiții mai bune pentru progres social, în ultimă instanță s-au dovedit a fi fost mai mult o luptă pentru putere și mai puțin pentru întocmirea unei constituții pe baza unor principii democratice.

Realitatea istorică a confirmat aceasta, pentru că partidele din opoziție odată ajunse la putere au guvernat pe baza aceleiași Constituții pe care acum o declarase „nulă și neavenită”.

Evenimentele din luna martie 1923 au transformat Capitala țării într-un centru al frământărilor politice dintre partidele burgheze, făcând-o martor al unor spectacole aproape fără precedent petrecute în Parlament și în afara lui în legătură cu adoptarea unei noi Constituții de care avea să depindă dezvoltarea societății românești timp de aproape două decenii.

Bucarest, centre des mouvement politiques pour l'adoption de la constitution en mars 1923

RESUMÉ

L'achèvement du processus de réalisation de l'unité politique de l'Etat par l'acte historique daté du 1-er décembre 1918, souleva avec nécessité le problème de la réorganisation et de la consolidation de l'Etat dans un nouveau cadre constitutionnel.

Le fait de donner au pays une nouvelle loi fondamentale dans les premières années d'après guerre, fut tout le temps soumis à des ajournements jusqu'à ce que les libéraux prirent le pouvoir en janvier 1923. Mais, la façon abusive dont le gouvernement National-Libéral essayait, par la violation des normes constitutionnelles, d'imposer l'adoption de son projet de constitution, souleva une lutte politique impétueuse au Parlement et au-dehors.

Après de nombreuses confrontations politiques, la „nouvelle loi des lois” obtint entre 26 et 27 mars 1923 le vote du Parlement constituant, suivi par la sanction royale. De cette façon les luttes politiques menées autour du problème constitutionnel finirent par la victoire du Parti National-Libéral qui représentait la force prépondérante dans la vie économique et politique de l'Etat à cette époque.